

- ²⁶. Корольов Г. Дисертації з проблем історії Української революції, захищені у 2006–2011 роках / Г. Корольов // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. – 2011. – № 11. – С. 409–429.

В статье делается попытка анализа и оценки современной украинской историографией наработок в изучении истории Западно-Украинской Народной Республики (конец 80-х гг. XX в. – середина второго десятилетия XXI в.). Прослежено видоизменение в подходах, методологии, парадигмах при освещении разнообразных процессов, имевших место как в ЗУНР, так и в Украине во время Революции 1917–1921 гг. Выделены достижения национальной историографии, очерчены возможные пути развития отечественного историописания в ракурсе очерченной проблемы.

Ключевые слова: Западно-Украинская Народная Республика, историография, историографические парадигмы, методология, историческая школа, историографическое направление.

The attempt to analyze the history of the Western-Ukrainian People's Republic (WUPR) (late 80 of the 20th century – the middle of the second decade of the 21st century) by the modern Ukrainian historiography is made in this article. The modification of approaches, methodology and paradigms in the coverage of the various processes that have taken place both in WUPR and in Ukraine during the Revolution of 1917–1921 are examined. The author determined the achievements of the national historiography, outlined the possible ways of domestic writing history development in the definite problem.

Keywords: Western-Ukrainian People Republic (WUPR), historiography, historiographical paradigm, methodology, historical school, historiographical direction.

УДК 323.15(477)

Микола ЛИТВИН

ПРОГРАМА ДЕРЖАВНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ: ДОКУМЕНТИ Й МАТЕРІАЛИ ЕМІГРАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ

Проаналізовано документи й матеріали еміграційного уряду Є.Петрушевича щодо засад формування державно-політичної системи Західно-Української Народної Республіки, зокрема, удосконалення її внутрішньої політики.

Ключові слова: Західно-Українська Народна Республіка, еміграційний уряд, державно-політична система, соборність.

Після поразки Української національно-демократичної революції в середовищі українського політикуму не було вироблено чіткої програми державно-політичного відродження України, бракувало також консолідації серед військово-політичної еміграції УНР, Української держави П.Скоропадського, ЗУНР, Кубанської Народної Республіки. Саме в такий непростий час, усередині 1920 р., галицький еміграційний уряд Є.Петрушевича розпочав розробку нової зовнішньополітичної стратегії та програми внутрішньої соціально-політичної розбудови ЗУНР (Галицької республіки).

Важливі правно-політичні документи уряду підготував член Української Національної Ради ЗУНР, відомий учений-конституціоналіст С.Дністрянський, який на той час мешкав у Празі¹. Зокрема, 1920 р. він запропонував галицькому керівництву “Проект Конституції Західно-Української Народної Республіки”, який складався з трьох глав: “Держава і право”, “Державна влада”, “Право народів на самовизначення”. Перша глава містила три розділи: “Правова держава”, “Людські та громадські права”, “Права народу”. Друга глава складалася з розділів: “Основи державної влади”, “Організація народної волі”, “Виконання народної волі”. Третя глава проекту Конституції не структурована. Указаний проект закладав основи конституційного ладу реорганізованої ЗУНР, яка мала стати правовою, самостійною, демократичною і

національною державою. Державна влада повинна була будуватися за принципом розподілу на законодавчу, виконавчу й судову. Держава визнавала також місцеве самоврядування².

У проекті Конституції підкреслено, що держава визнає людину з її правами та свободами важливою соціальною цінністю. До особистих прав і свобод громадян віднесено право на недоторканість особи й житла, свободу поселення і пересування, таємницю особистого життя, свободу совісті, свободу наукової творчості й промислу. Визначено політичні права та свободи громадян: право на свободу зборів, створення громадських спілок, право на подання петицій, свободу думки й слова, виборче право осіб (після 21 року). Толерувалася діяльність суспільно-політичної преси, яку можна було заборонити лише при порушенні законів. Військовозобов'язані чоловіки підлягали військовій службі. Конституція також зобов'язувала громадян дотримуватися законів держави, сплачувати обов'язкові податки, а також здобувати початкову освіту. Цікаво, що в цьому документі не забуто й пункт про захист інтелектуальної власності громадян³.

Законодавчі функції у відродженій державі мав здійснювати однопалатний парламент – Народна палата, яка обиралася на чотири роки на основі загального, рівного й прямого виборчого права при таємному голосуванні. Передбачалося створення кількох парламентських комітетів, зокрема, щодо законодавства. Загальне керівництво парламентом здійснював голова Народної палати та два його заступники, які обиралися із числа депутатів. З метою дотримання національних інтересів члени Народної палати поділялися на три національні курії: перша курія об'єднувала всіх українців, друга – поляків, третя – інші національності (євреїв, німців). До сфери дій Народної палати належали творення нових законів, підготовка міждержавних угод, законів про паспортизацію та поліцію, військову справу, грошову й митну системи молодій республіки. Особлива увага зверталася на підготовку нового законодавства в галузях соціального забезпечення, охорони здоров'я та ветеринарії, аграрного законодавства та інших. У Конституції підкреслено, що саме Народна палата “оголошує війну і укладає мир”, а також здійснює верховний нагляд за всім управлінням і правосуддям⁴.

Президент республіки як глава держави й глава виконавчої влади, головнокомандувач Збройних сил мав обиратися із числа громадян української національності, що досягли 35 років⁵. При входженні на посаду президент зобов'язувався “скласти присягу на дотримання Конституції і законів, а також на добросовісне виконання своїх обов'язків”. Президент не міг бути одночасно членом Народної палати. Вибори президента планувалися проводити одночасно з виборами в Народну палату. Для здійснення народної волі поруч з президентом як главою виконавчої влади в західноукраїнській державі важливе місце відведено Прибічній раді при президентові та уряді, яка в складі шести осіб (чотирьох українців, одного поляка і ще одного представника іншої національності) мала допомогти очільникам держави в проведенні зовнішньої політики та формування Збройних сил. Президентові також надано право помилювання в державі. Щоправда, загальна амністія належала вже до компетенції Народної палати⁶.

Головним виконавчо-управлінським органом відновленої держави визначено Державну раду (шість членів), яку призначав президент з урахуванням національного нормативного співвідношення (чотири українці й по одному поляку та єврею). Указаних осіб мали рекомендувати експерти національних курій Народної палати. Державній раді підпорядковувалися міністерства – внутрішніх справ, фінансів, релігії та освіти, сільського й лісового господарств, торгівлі та промислу, сполучень⁷.

Планувалося реорганізувати й судову систему, яка включала як окремі інституції суди, Державний судовий трибунал, Голову Державної юстиції. Суддів мав призначати Президент Галицької республіки або Голова Державної юстиції, який заступав його, до того ж “остаточно і на все життя”⁸.

У третій главі цієї Конституції, що присвячувалася праву народу на самовизначення, підкреслено: “Кожен громадянин має не тільки право на використання своєї рідної мови в установах і судах, але він може вимагати, щоб зовнішня ділова і судова мова була рідною мовою того чи іншого громадянина. Службовці і судді повинні тому володіти національними мовами громадян”.

У полі зору еміграційного уряду ЗУНР знаходилися й взаємовідносини з національними меншинами. Зокрема, постанова Української Національної Ради 1920 р. “Про діяльність УНР і про виконуючу владу під час окупації території ЗУНР” передбачала в складі нового уряду посаду державного секретаря в справах національних меншин⁹.

У проекті Конституції ЗУНР 1920 р. планувався комплекс важливих заходів, спрямованих на задоволення культурно-освітніх потреб, забезпечення вільного етнокультурного розвитку українців і національних меншин, створення умов для гармонійного співіснування громадян суверенної республіки, незалежно від їхнього етнічного походження. Зокрема, у документі (§ 41, 42) наголошено: “Український народ здійснює національну владу на своїй національній території. Іншим народам, які постійно проживають у Західній Україні, належить право на національне управління відповідно до права на самовизначення українського народу. Тим самим, кожний народ, що постійно проживає в державі, є самостійний суб’єкт права і має самостійні національні права в школі, установах та в суспільному житті. Належність окремих народностей до народу (належність до народу) ґрунтується на походженні та культурі. Асиміляція припустима. Належність до народу набувається або від батьків, або через особливу заяву після досягнення повноліття”¹⁰.

Вибори до центрального органу законодавчої влади – Установчих зборів мали здійснюватися національностями “окремо”. Українське населення вибирало по одному депутату в кожному загальному виборчому окрузі, крім того, двох депутатів у Львові, одного в Чернівцях і по одному в кожному міському виборчому окрузі. Польське населення, якого багато було в містах та західних повітах Галичини, мало обирати в середньому на вісім загальних виборчих округів по два депутати, у Львові – по три й у кожному міському виборчому окрузі по одному. Євреї, які проживали насамперед у містах та містечках (Львів, Жовква, Броди, Копичинці та ін.) обирали в середньому на кожні десять загальних виборчих округів двох депутатів, крім того, у Львові – двох і в кожному міському зведеному окрузі по одному депутату. Німецьке населення мало обирати у Львові, а румуни в Чернівцях по одному депутату. За румунського депутата із Чернівців пропонувалося щоби голосували також румуни, які постійно проживають в інших громадах. Німці поза Львовом мали творити окремих виборчий округ з двома депутатами. Іншим національностям пропонувалося “приєднатися своїми голосами у вільних виборах до однієї з зазначених вище націй” . Однак, зважаючи на різні обставини (внутрішньополітичні дискусії та зміна військово-політичної ситуації), у західному регіоні України цей важливий конституційний документ не було впроваджено в життя. Своє бачення правно-політичного будівництва національної держави С.Дністрянський також виклав у працях “Теорія конституції” (без дати), “Нові проекти української конституції” (1920) “Проекти української конституції” (1921), “Нова держава” (1923) та інших¹¹.

Важливим державно-правовим актом, який подано на розгляд Ради послів країн Антанти й Ради Ліги Націй, був новий конституційний проект “Основи Державного устрою Галицької Республіки”, який підготовлено навесні 1921 р. 28 квітня того року його англійську версію надіслали в Лондон для вручення прем’єр-міністру Великої Британії Л.Джорджу, а 30 квітня французькою мовою – Раді послів у Париж. Машинописний оригінал документа зберігається в архіві Українського католицького університету (УКУ) у Римі. Україномовна редакція документа опублікована 18 червня 1921 р. у віденському часописі “Український прапор”. В уже згаданому архіві також зберігається проект ще одного конституційного документа – “Устрій державний Західно-Української Народної Республіки (Галицької Республіки)”, який датований 12 квітня 1921 р.¹².

“Основи Державного устрою Галицької Республіки” складаються з 13 розділів, які містять 42 статті. У першому розділі “Державна суверенність” Галицька республіка проголошувалася незалежною і суверенною державою, у якій сувереном виступав “загал її горожан”. У другому розділі визначено територію держави в межах кордонів Східної Галичини, включно з Лемківщиною. На відміну від польських правно-політичних документів у Західно-Українській республіці визнавалися три головні “державні народності” – українська, польська та єврейська. Відновлена республіка мала бути соціальною і правовою державою, покликаною забезпечувати не лише моральний, але й матеріальний добробут її громадян. У п’ятому розділі закріплені

гарантовані державою права громадян на працю і власність, недоторканність житла й майна, свободу слова та думки, друку, зборів, віросповідання, таємницю листування. Декларовано обов'язкову початкову освіту, а також доступність для всіх громадян середньої і вищої освіти¹³.

Формування і функціонування органів влади регламентовано в шостому – восьмому розділах. Вища влада в новій президентсько-парламентській республіці належала народу й мала здійснюватися через виборний парламент – Державну раду, яка обиралася на п'ять років на підставі загального, рівного, безпосереднього, таємного й пропорційного виборчого права. Очолював парламент президент і чотири віце-президенти, які обиралися послами Державної ради. Президент як глава республіки обирався народом шляхом загальних, рівних, таємних виборів терміном на шість років; він призначав міністрів, був головнокомандувачем армії, вів переговори й укладав договори з іншими державами, спільно з Державною радою вирішував питання про оголошення війни й миру. Йому надано також право впродовж 30 днів розглядати законопроекти, а згодом їх схвалювати чи відкликати. Президент мав право скликати та розпустити парламент, йому підпорядковувався уряд (Державна міністерія), який теж був підзвітний парламенту республіки.

Десятий та одинадцятий розділи “Основ Державного устрою Галицької Республіки” регламентували життєдіяльність судівництва та адміністративної влади в державі. У цьому конституційному документі стверджено, що судді повинні бути самостійними й незалежними. У дванадцятому розділі “Оружна сила” підкреслено: “Галицька Република удержує для охорони держави і її границь правильно зорганізовану армію, а разі потреби, на основі загальної військової служби. Частини з цієї оружної сили можуть, коли прилюдна безпека і лад в державі є загрожені, ужити на приказ Президента Републики, до привернення спокою і ладу внутрі держави”¹⁴.

Галицький уряд вважав за необхідне також не послаблювати соборницьких ідей, особливо після розмежування дій з Директорією УНР, коли вона 2 грудня 1919 р., а згодом 22 квітня 1920 р. домовилася з Варшавою про передачу Східної Галичини до відродженої Польщі. Зокрема, із цією метою представники Є.Петрушевича взяли участь у створенні 4 січня 1921 р. у Відні Всеукраїнської національної ради (75 осіб, представників правих партій Східної Галичини та Наддніпрянщини), головою якої обрали наддніпрянця С.Шелухіна, а його заступниками галицького адвоката Р.Перфецького й наддніпрянця генерала УГА й Армії УНР О.Грекова. В її головному документі – “Основних положеннях платформи Всеукраїнської національної ради” визначено головні напрями внутрішньої і зовнішньої політики соборних сил: “оборона національної єдності українського народу і відновленої ним державної самостійності українських земель; з'єдинення поодиноких українських земель в одноцільній державі на умовах, які будуть вироблені правно-державними органами тих земель (Велика Україна, Галичина, Кубань та ін.); народоправний лад в українській державі, державний устрій якої мало встановити Національне Зібрання, обране на підставі п'ятичленної виборчої формули; переведення парламентарним шляхом аграрної реформи, з тим, що в основу аграрної політики має бути положена засада сталого володіння землею селянством; реальне забезпечення за робітництвом його домагань в соціальній області, як охорона праці, воля професійного руху і т. п.; забезпечення національним меншостям національно-персональної автономії, основи якої установає Національне зібрання”¹⁵.

12 лютого 1921 р. Всеукраїнська Національна Рада ухвалила постанову про суспільно-політичну ситуацію та українське питання, яка складалася з розділів: “Правно-державне становище українських земель”, “Міжнародне становище і українська справа”, “Проби реставрації Росії”, “Про союз між Польщею і урядом УНР”, “Про політику держав Антанти супроти совітської Росії”, “Про большевицьку окупацію Великої України”, “Держави Антанти і самовизначення народів в Росії”, “Українські державні центри”, “Завдання Всеукраїнської Національної Ради”¹⁶. У вказаній постанові підкреслено необхідність координації зусиль еміграційних урядів УНР, ЗУНР, Кубанської Народної Республіки в подальших державно-політичних змаганнях.

“Основи Державного устрою Галицької Республіки” складено з урахуванням європейського досвіду національного державотворення, зокрема, Конституції Чехословаччини, яка, на

думку львівського правника Б.Ринажевського, була однією з найдемократичніших конституцій у післявоєнній Європі. Щоправда, і це теж підкреслюють дослідники, Конституція Чехословаччини не врегульовувала всіх етнополітичних проблем Закарпаття (Підкарпатської Русі), яке й після Сен-Жерменського договору 1919 р. продовжувало залишатися в орбіті геополітичних інтересів ЗУНР. Зокрема, дискримінаційним було положення про те, що закони сейму Підкарпатської Русі лише тоді стануть чинними, коли з ними погодяться і підпишуть їх президент республіки й губернатор. У ще одному важливому урядовому документі – “Генеральному статуті про організацію і адміністрацію Підкарпатської Русі” (18 листопада 1919 р.) дискримінувалася українська мова, яку нерідко називали “народною мовою”. До речі, цей важливий документ, який регулював державно-правове становище Закарпаття, опубліковано лише чеською, російською й угорською мовами. Зрозуміло, що це викликало незадоволення української громадськості краю, яка намагалася організувати спротив політиці чехізації Закарпаття й відродити повноцінне українське національно-державне життя¹⁷.

Зауважимо й те, що плани галицьких українців щодо необхідності збереження в самостійній Україні “історичної окремішності поодиноких національних областей” не були сприйняті багатьма наддніпрянськими політиками¹⁸. Р.Перфецький у листі до посла ЗУНР у Празі С.Смаль-Стоцького 7 лютого 1921 р. слушно зауважив: “Західна українська територіальна група старається переконати Раду, що відродження Української Держави може вийти тільки від Галичини, яка з історичних, політичних і культурних умов є до цього призначена і якої самостійність мусить бути гарантована”¹⁹.

Засади внутрішньої політики еміграційного уряду в гуманітарній сфері, зокрема, стосовно реалізації творчого потенціалу людини, забезпечення рівних можливостей для громадян у задоволенні культурно-духовних потреб, збереження етнокультурної самобутності регіону визначено також в “Основах Державного устрою Галицької республіки”, який підготовлено на початку 1921 р. (не пізніше 29 квітня). Указаний конституційний документ став відповіддю на пошук способів уникнення конфліктогенних ситуацій на міжетнічному ґрунті, удосконалення правових засад функціонування соціуму з поліетнічним складом населення. Новий конституційний документ мав зупинити процеси акультурації, які були властиві австрійському й польському періодам історії краю й призвели до часткової колонізації українців Галичини. У третьому розділі “Державні народности” стверджено: “В Галицькій Республіці узнається отсі три головні народности: українська, далі польська і жидівська. Вони користуються рівними правами на області публичного життя. Прочі народности в державі творять національні меншости, та їх права і охорону заporučує конституція”²⁰.

У дев’ятому розділі “Національні права” “Основ Державного устрою Галицької Республіки” стверджено, що національні меншини мають право на створення своїх народних (початкових) і середніх шкіл. Словесне та письмове спілкування службовців дозволялося вести українською, польською та єврейською мовами. Службовцями могли стати лише громадяни Республіки, які володіли не менше як двома мовами національностей держави. Підкреслено також, що “закони, урядові розпорядження і урядові прилюдні оповіщення мають бути виготовлені в згаданих трьох мовах”.

У заключному розділі “Переходові постанови, дотично конституювання незалежної Галицької республіки” розкрито механізм створення Адміністративної ради (мала координувати діяльність органів центральної і місцевої влади), до якої Українська Національна Рада делегувала сімох представників-українців, польське населення через свої громадсько-політичні формування – трьох, а єврейське через аналогічні структури – двох осіб²¹. Важливо підкреслити й те, що проект Конституції передбачав майбутнє об’єднання ЗУНР із Великою Україною на основі права народу на самовизначення.

Уряд Є.Петрушевича планував також реформувати фінансово-господарську сферу, надати більше свобод і пільг місцевому промислу, провести грошову, митну та податкову реформи, організувати земельну реформу шляхом експропріації великої земельної власності, удосконалити соціальне страхування, покращити життєдіяльність шкільництва та бібліотечної справи.

Як свідчить аналіз тогочасної суспільно-політичної ситуації, головним гарантом міжнаціональної згоди та суспільної єдності Галицької республіки мали стати ментальність і толерантність самої української етнічної нації, яка показала свій державоформуючий характер і здатність вибудовувати рівноправні відносини з усіма етнонаціональними групами, які мешкали в Східній Галичині. Зрештою, у західних українців був досвід спільного, тривалого, майже безконфліктного проживання на одній території з представниками інших етносів, насамперед, поляків, євреїв, німців, чехів, австрійців.

Подібну стратегію державотворення обрав й еміграційний уряд УНР, який, урешті-решт, відмежувався від соціалістичних гасел на користь загальнодемократичних. Саме закони “Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР”, “Про Державну Народну Раду УНР”, затверджені С.Петлюрою 12 листопада 1920 р., за кілька днів до краху республіки, підтвердили поступовий перехід від парламентської до президентсько-парламентської організації влади, у якій детально регламентувалися функції Директорії, Державної Народної Ради й Ради Народних Міністрів. У проекті Конституції УНР, яка активно обговорювалася в середовищі еміграції в травні-жовтні 1920 р., закріплювалася модель президентсько-парламентської республіки. Зокрема, у першому артикулі проекту підкреслено: “Повнота влади в Українській державі належить загалу її громадян, що здійснює всю владу у справах законодавчої влади – через Голову держави і Раду Міністрів, в справах справедливості через незалежні суди”²².

Політичним суперником Державного центру УНР у боротьбі за збереження традицій української державності було оточення гетьмана П.Скоропадського, до якого ввійшли прихильники українського монархістського руху В.Липинський, Д.Дорошенко, М.Кочубей, С.Шемет та інші. Власне республікансько-демократичному парламентському ладу УНР, що опирався на участь у державному житті всіх суспільних прошарків, прихильники П.Скоропадського протиставили ідею трудової монархії, класократичної держави, яку мав очолити дідичний монарх, владу якого обмежував закон²³.

Виважений національно-державницькій концепції уряду ЗУНР протистояла позиція країн Антанти, що яскраво засвідчив Ризький мирний договір від 18 березня 1921 р. між Польщею, з одного боку, РСФРР (представляла інтереси також Білоруської СРР) та УСРР – з іншого. Власне за другою статтею цього договору новий радянсько-польський кордон пройшов по річках Мороч, Случ, Збруч. Відтак до Другої Речі Посполитої увійшли 162 тис. км² українських етнічних земель і 11 млн осіб населення. Згідно з третьою статтею, радянські республіки відмовлялися від прав і претензій щодо земель, які розташовані на захід від окресленого договором кордону. Шоста стаття договору регулювала отримання польського громадянства, на яке мали право піддані Російської імперії за станом на 1 серпня 1914 р. Сьома стаття договору зобов'язувала Польщу надати українській меншині всі права, які б забезпечували їй вільний розвиток культури, мови й виконання релігійних обрядів. Про територіальну автономію Східної Галичини в Ризькому договорі взагалі не йшлося. Десята стаття договору передбачала амністію за політичну діяльність для громадян Польщі, РСФРР й УСРР. Щоправда, дія цієї статті не поширювалася на військовиків УНР і ЗУНР, які були інтерновані в таборах Росії, Чехословаччини та Польщі. Як бачимо, Ризький мир так і не вирішив питання державно-правового статусу Східної Галичини, територія якої залишалася на захід від нової лінії радянсько-польського кордону²⁴.

Ганебні Ризькі ухвали засудив уряд Є.Петрушевича, який у ноті до Ради послів від 26 березня 1921 р. зазначив: “Представники ЗУНР не брали участі в мирних переговорах і тому вважають умови договору для Східної Галичини “не правними”. Водночас було стверджено необхідність проголошення самостійної Галицької держави “під протекторатом великих держав Антанти”²⁵. Умови договору також розкритикував галицький дипломат С.Томашівський, який підкреслив, що умови миру порушили одну з ключових засад національної самосвідомості – етнічну єдність, а це дозволяло прогнозувати нестабільність у регіоні²⁶. Український національно-визвольний рух початку 1920-х рр. засвідчив об'єктивність цього політичного прогнозу.

Ухвала Антанти від 14 березня 1923 р. підтвердила небажання великих європейських країн відновлювати суверенність ЗУНР (Галицької республіки). Після саморозпуску уряду

Є.Петрушевича в березні 1923 р. частина галицьких політиків звернула погляд на радянську Україну, де саме розпочиналися процеси українізації. Тому у середовищі галицької політеміграції нерідко обговорювалися плани можливого приєднання до УСРР, яка ще мала деякі ознаки суверенності. Зокрема, у редакційній статті “В пошукуванні нових шляхів” віденської газети “Український прапор” проаналізовано нове бачення проводу ЗУНР щодо повоєнних геополітичних реалій Галичини: “А таке становище наше диктує нам власне та обставина, що на цілім сході не закінчився ще процес творення нових форм соціального й державного життя; що Велика Україна, хоч з окремою державною одиницею в теперішній політичній системі на землях бувшої Росії, не є наче самостійним чинником у внутрішній і міжнародній політиці; що хоч Велика Україна й буде мати значення для здійснення “панукраїнського ідеалу”, але це значення буде підрядне; що “панукраїнський ідеал”, який ми розуміємо як злуку всіх українських земель в одній політичній системі, може бути здійснений лише при допомозі тієї державно-політичної цілості на сході, складовою частиною якої є тепер Велика Україна”²⁷. Щоправда, на початку 30-х років кількість радянофілів серед галицького політикуму різко зменшилася.

Отже, зробимо короткий підсумок формування національно-державницьких концепцій уряду Є.Петрушевича, який у суверенній ЗУНР (Галицькій республіці) вбачав осердя відродження незалежної соборної Української держави. Аналіз конституційних проектів та інших програмних документів ЗУНР засвідчує, що галицький уряд приділяв велику увагу підготовці важливих законопроектів у соціально-політичній та етнокультурній сферах. Однак планованому національно-державному будівництву, пропаганді ідей соборності українських земель перешкоджала роз’єднаність українського політичного табору в 1920–1923 рр. До взаємопоборення українських політиків нерідко спонукали зовнішні чинники, насамперед, агресивна дипломатична політика більшовицької Росії, а згодом СРСР.

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 368, оп. 1, спр. 23, 28; Академік Станіслав Дністрянський. 1870–1935 / [упорядкув., вступ М. Мушинки]. – К., 1992. – 94 с.
2. Стецюк П. Станіслав Дністрянський як конституціоналіст / Петро Стецюк. – Львів, 1999. – С. 64–67, 161–185.
3. Там само. – С. 67–68, 165.
4. Там само. – С. 169–179.
5. Там само. – С. 179.
6. Там само. – С. 179–180.
7. Там само. – С. 181.
8. Там само. – С. 185.
9. Котляр Ю. Етнонаціональні питання в Західно-Українській Народній Республіці / Юрій Котляр // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність / [голова редкол. Я. Ісаєвич]. – Львів : Нац. Акад. наук України, Ін-т українознав. ім. І. Крип’якевича, 2009. – Вип. 18 : Західно-Українська Народна Республіка: до 90-річчя утворення. – С. 175–180.
10. Конституція Західно-Української Народної Республіки (Проект 1920 р.) ; Стецюк П. Станіслав Дністрянський як конституціоналіст / Петро Стецюк. – Львів, 1999. – С. 166.
11. Український вільний університет в Празі в роках 1921–1926. – Прага, 1927. – С. 93–105; Стецюк П. Станіслав Дністрянський як конституціоналіст / Петро Стецюк. – Львів, 1999. – С. 85.
12. Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1923 : документи і матеріали / [упоряд. О. Карпенко, К. Мицан]. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. – Т. 2. – 712 с.
13. Там само. – С. 567–568.
14. Там само. – С. 573–574.
15. N.N. [Назарук О.] Всеукраїнська Національна Рада / N.N. [Назарук О.] // Воля. – 1921. – Т. 1. – 15 січ. – С. 141–142.
16. Українська політична еміграція 1919–1945 : документи і матеріали / [упоряд. В. Лозицький та ін.]. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – С. 89–94.
17. Ринажевський Б. Правове становище в складі іноземних держав та становлення національної державності в Закарпатті (1918–1939) / Богдан Ринажевський. – Львів : ЛРІДУ УАДУ, 2002. – С. 121–122.
18. Соляр І. Всеукраїнська національна рада і Рада Республіки у 1921 р.: проблема взаємин / Ігор Соляр // Соборність як чинник українського державотворення (до 90-річчя Акту злуки) : Всеукр. наук. конф.,

- 21 січ. 2009 р., Київ. – К., 2009. – С. 149–158; Українська політична еміграція 1919–1945 : документи і матеріали / [упоряд. В. Лозицький та ін.]. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – С. 31.
19. Українська політична еміграція 1919–1945 : документи і матеріали / [упоряд. В. Лозицький та ін.]. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – С. 31.
 20. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923 : документи і матеріали / [упоряд. О. Карпенко, К. Мицан]. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. – Т. 2. – С. 566.
 21. Там само. – С. 574.
 22. Копиленко О. Л. Держава і право України 1917–1920. Центральна Рада. Гетьманство. Директорія / О. Л. Копиленко, М. Л. Копиленко. – К. : Либідь, 1997. – С. 157.
 23. Українська політична еміграція 1919–1945 : документи і матеріали / [упоряд. В. Лозицький та ін.]. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – С. 16.
 24. Галицька-Дідух Т. Ризький мирний договір 1921 р. і Східна Галичина / Тамара Галицька-Дідух // Галичина. – 2002. – № 8. – С. 87–94.
 25. ЦДІАЛ України, ф. 581 Колекція документів про діяльність урядів та армій УНР та ЗУНР, оп. 1, спр. 659, арк. 42, 49.
 26. Там само, ф. 368, оп. 1, спр. 23, 28, арк. 7, 8.
 27. В пошукуванні нових шляхів // Український прапор. – 1923. – 5 мая.

Проанализированы документы и материалы эмиграционного правительства Е.Петрушевича относительно принципов формирования государственно-политической системы Западно-Украинской Народной Республики, в частности совершенствования ее внутренней политики.

Ключевые слова: Западно-Украинская Народная Республика, правительство в эмиграции, государственно-политическая система, соборность.

The article analyses documents and materials of Yevhen Petrushevych government-in-exile. It focuses on the way they highlight principles of establishment of West Ukrainian People's Republic statehood and political system, in particular with regard to its domestic policies.

Keywords: West Ukrainian People's Republic, government-in-exile, state and political system, unity.

УДК 94 (477.8): 94(438) “1919/1923”

Олег ПАВЛИШИН

ЗАКОРДОННА ГРУПА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ У ВІДНІ (1919–1923 рр.)

У статті на підставі архівних та опублікованих документів і періодики висвітлюється діяльність Закордонної Групи Української Національної Ради ЗУНР у Відні в 1919–1923 рр. З'ясовано її персональний склад, правовий статус, міжнародні заходи та ставлення до уряду Диктатора Є.Петрушевича.

Ключові слова: Західно-Українська Народна Республіка, Українська Національна Рада, Закордонна Група Української Національної Ради, політична еміграція ЗУНР.

Верховний орган влади Західно-Української Народної Республіки – Українська Національна Рада (далі – УНРада) як тимчасовий парламент діяла у Львові та Станиславові з 19 жовтня 1918 р. до травня 1919 р. Проголошенням Диктатури Є.Петрушевича її повноваження як верховного органу влади були припинені. Однак після встановлення польської влади в Східній Галичині окремі групи депутатів УНРади продовжили свою політичну діяльність. Склад, структура та законодавча праця УНРади у Львові й Станиславові в жовтні 1918 – травні 1919 рр. висвітлені в українській історіографії досить ґрунтовно¹. Натомість політична діяльність депутатів УНРади в умовах окупації Східної Галичини Польщею 1919–1923 рр. згадується в історичній літературі лише фрагментарно.